

Skipulagsstofnun
Sigurður Ásbjörnsson
Laugavegi 166
150 Reykjavík

Reykjavík, 27. febrúar 2015
UST201502-485

Frummatsskýrsla. Efnistaka úr Hörgá. Umsögn

Vísað er til bréfs Skipulagsstofnunar dags. 5. Febrúar sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um mat á umhverfisáhrifum ofangreindrar framkvæmdar.

Fyrirhugað er að taka alls 795.000 m³ af efni á næstu 20 árum. Talið er að endurnýjanleiki efnis í farvegi árinna sté nokkuð hraður vegan framburðar þannig að jafnvel gæti komið til aukinnar efnistöku.

Um sjálfbæra efnistöku úr ám segir m.a. í frummatsskýrslu bls. 23: „Í Bandaríkjunum hafa verið settar hertar reglur um efnistöku í ám, m.a. með skilyrtum reglum um halla í farveginum ásamt takmörkunum á efnismagni sem miðast við árlegan framburð árinna. Þá er mikilvægt að efnið sé ekki tekið allt á einum stað heldur dreift um vatnakerfið.“

Í frummatsskýrslu kemur fram að við efnistöku úr Hörgá verði litið á möguleg áhrif efnistöku úr eyrum og botni Hörgár í heild sinni.

Markmið framkvæmdarinnar er skilgreint á eftirfarandi hátt í frummatsskýrslu bls. 31: „Markmið með efnistöku úr ánni og áreyrum er að draga úr þörf fyrir að reisa mannvirki s.s. bakkavarnir með stórgrýti með því að nota skipulagða efnistöku sem aðferð til að halda árfarvegum í sem mestu jafnvægi.... Markmið með efnistöku er því að vernda landbúnaðarland og mannvirki við bakka ánnu og vinna á hagkvæman hátt verðmætt efni án þess að lífríki ánnu skaðist.“

Til að tryggja að efnistakan verði í samræmi við ofangreind markmið „verður ávallt sótt um framkvæmdaleyfi áður en framkvæmdir hefjast. Gert er ráð fyrir að leita ráðgjafar Veidimálastofnunar um ákjósanlegustu aðferðir og afmörkun á hverju einstaka framkvæmdasvæði, þegar sótt hefur verið um framkvæmdaleyfi.“ (Frummatsskýrsla bls. 32). Umhverfisstofnun leggur til að samráð við viðkomandi fagstofnanir verði skilyrt í framkvæmdaleyfi hvers árs.

Umhverfisáhrif

Sjónræn áhrif og árif á landslag. Gert er ráð fyrir að efni verði mokað ýmist úr stífluðum farvegum eða úr áreyrum á þurru. Aldrei verður efnistaka á tímabilinu frá 1. maí til 30. september. Efni verður í hvert sinn mokað upp í einni atrennu og haugsett í nágrenni árinna. Sjónræn áhrif verða því af haugum meðan efni endist. Ráðgert er að taka mismikið efni á ýmsum stöðum allt eftir því sem talið er að aðstæður í og við ána leyfi. Því munu sjónræn áhrif verða breytileg frá ári til árs. Talið er að sjónræn áhrif verði nokkuð neikvæð en tímabundin.

Áhrif á vatn Öll efnistökusvæði í Hörgá utan E2 og E4 eru á vatnsverndarsvæðum, ýmist á jaðri grannsvæðis E6, á grannsvæði vatnsverndar E7, E8 og E9. Efnistökusvæði E10 og E11 eru á fjarsvæði vatnsverndar.

Í frummatsskýrslu er vitnað til skýrslu ISOR um fyrirhugaða efnistöku nærri vatnsbólum í farvegi Hörgár, þar segir ma: „*Að mati ISOR getur efnistaka úr eyrum Hörgár farið fram án þess að vatnsbólum á Vaglaeyrum stafi veruleg hættu af, að því gefnu að tilhlýðileg aðgát sé viðhöfð.*“

Í frummatsskýrslu eru lagðar til margvíslegar mótvægisáðgerðir til að draga úr líkum á mengunarslysi á vatnsverndarsvæðum. Umhverfisstofnun telur að við útgáfu framkvæmdaleyfis eigi að uppfæra árlega áhættumat varðandi mengunarhættu.

Áhrif á lífríki árinna Helstu áhrif á lífríki árinna geta mögulega falist í áhrifum á laxfiska. Fram kemur í frummatsskýrslu að nær öll svæði í Hörgá teljast hafa heppilega botngerð fyrir bleikjuseiði og því getur efnistaka á flestum svæðum haft í för með sér neikvæð umhverfisáhrif. Lagt er til að ráðast í ýmsar mótvægisáðgerðir til að draga úr neikvæðum áhrifum á bleikju. Meðal annars er fallið frá efnistöku á tveimur af þeim þremur svæðum þar sem mestur þéttleiki seiða mældist við rafveiðar 2008.

Umhverfisstofnun telur að við útgáfu framkvæmdaleyfis eigi að styðjast við álit Veiðimálastofnunar og niðurstöður vöktunar á áhrifum efnistökkunnar á bleikju í Hörgá.

Gróðurfar Fyrirhuguð efnistaka mun að mestu leyti fara fram á lítt- eða ógrónum áreyrum, því er talið að efnistaka muni hafa óveruleg áhrif á gróðurfar.

Niðurstaða Fram til þessa hefur efnistaka úr og við Hörgá farið fram með óskipulögðum hætti og án samræmis. Nú er lagt til að efnistaka úr farvegi árinna fari fram af einum aðila sem leytast mun við að haga efnistökkunni þannig að hún geti kallast sjálfbær m.t.t. þess að ekki verði fjarlægð meira efni árlega úr farveginum en bætist við. Einnig verði efnistöku hagað með þau markmið í huga að hafa sem minnst áhrif á neysluvatn, lífríki árinna og áhrif á landslag. Miðað verður við að haga efnistökkunni þannig að ánni verði haldi í farvegi þar sem hvorki gróðurlendi né mannvirkjum stafi hættu af ánni.

Umhverfisstofnun telur þá tilhögun að sækja um nýtt framkvæmdaleyfi árlega og leggja áherslu á að taka minna efni á hverjum stað í hvert sinn mjög góða þar sem framkvæmdaaðili mun með þessum hætti ákvarða efnistökusvæði hvers árs með hliðsjón af reynslu fyrri ára og að efnistaka verði samkvæmt ráðleggingum Veiðimálastofnunar sem miði að því að draga sem mest úr neikvæðum áhrifum á lífríki árinna.

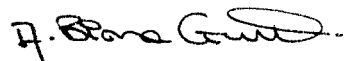
Umhverfisstofnun bendir á að framkvæmdaaðili hefur lagst í talsverða heimildarvinnu um reynslu annarra þjóða af efnistöku úr fallvötnum. Í frummatsskýrslu kemur fram að framkvæmdaaðili mun við efnistöku úr ánni taka mið af reynslu annarra þjóða og þeim aðferðum sem beitt hefur verið annars staðar til að haga efnistöku úr ám þannig að sem minnst breyting verði á vatnsfallinu, lífríki þess og umhverfi.

Umhverfisstofnun telur að með því að haga efnistöku úr Hörgá með skipulegum og ábyrgum hætti eins og hér er lagt til megi draga verulega úr neikvæðum áhrifum efnistöku úr farvegi árinna og því sé ekki líklegt að umrædd framkvæmd muni hafa umtalsverð umhverfisáhrif í för með sér ef staðið verður að framkvæmdinni eins og um hana er fjallað í frummatsskýrslu.

Virðingarfyllst

Björn Stefánsson

Sérfræðingur

Aðalbjörg Brina Guttormsdóttir

Teymistjóri

